

Michael Smith

pražský sociolog

„Otec byl typický Američan a volil by asi Trumpa,“ říká rodák ze státu Washington, jenž žije roky v Praze. Často si vaří polévku pho, jak ho to naučila vietnamská maminka.

➔ Vladimír Ševela ■ Libor Fojtík

Michael Smith je podle tří roky starého průzkumu druhým nejrozšířenějším jménem v USA (první místo obsadil Jack Smith, nejběžnější ženské jméno ve Státech znělo Maria García). „Takové obyčejné jméno, že? Možná proto jsem se snažil víc vyniknout, abych tak obyčejný nebyl. Ostatně jsem jediný Michael Smith v České republice,“ usmívá se Michael Lee Smith. Rodina jeho otce pochází ze Skotska a Irska, jeho matka se narodila na opačné straně zeměkoule, ve Vietnamu. Jejich syn studoval na univerzitách v Seattlu, Bostonu a New Yorku a v 90. letech zakotvil jako spousta jiných Američanů v Praze. Patří ale k těm, kteří tu zůstali natrvalo. Několik jeho strýců bojovalo v řadách jihovietnamské armády proti komunistickému Vietkongu, jejich synovec dnes působí v jednom z ústavů Akademie věd v pražské ulici Politických vězňů, v těsném sousedství sídla českých komunistů. Někdy dost zamotaná historie i současnost Michaela Smithe baví. Vypráví o ní například překvapeným americkým studentům, kteří právě pobývají v Praze. V první půlce listopadu je vzal na exkurzi do Berlína.

Proč jste jeli zrovna do Berlína?

Vzal jsem tam studenty, aby viděli Berlínskou zeď. Pro mě je zajímavé, že z historie studené

války, která je starším Američanům i Čechům dobře známá, američtí studenti narození na konci 90. let neznají téměř nic. Ukázal jsem jim sovětský památník z druhé světové války, aby viděli, jak si Rusové tu dobu připomínají, byli jsme ve Spolkovém sněmu a na bývalém letišti Tempelhof, kde se odehrál letecký most během berlínské blokády. Vyprávěl jsem jim o tehdejší roli USA a SSSR v Evropě.

Zaujaly vás nějak jejich otázky či postřehy?

No, spíš jsem byl potěšen, když studenti alespoň něco věděli o tom, co obnášel komunismus a proč byla Berlínská zeď postavena, protože normálně nevědí vůbec nic. Je mezi nimi hodně neznalosti, to je smutné. Na druhou stranu vím, že podobné je to i u českých studentů. Můj úkol je učit o historii komunismu a studené války, o střední a východní Evropě, speciálně o nástupu neliberálních tendencí, nejen v Polsku a Maďarsku, ale také v České republice.

Co vaši studenti věděli o Česích?

Taky velmi málo, možná vůbec nic.

A když něco věděli, co to bylo?

Abych byl upřímný, tak nic. Vybavuju si, jak mě první den šokovalo, že nikdo z těch 18 studentů nevěděl, kdo byl Václav Havel. →

Michael L. Smith (41)

Zabývá se výzkumem sociálního rozvrstvení společnosti, vzdělávacího systému, korupce či demokratického vládnutí. Už třináct let žije a pracuje v Praze, nejprve působil v Sociologickém ústavu AV ČR, dnes je vědeckým pracovníkem Národohospodářského ústavu AV ČR (CERGE-EI). Vedl také tým, který vytvořil portál Politickefinance.cz, spolupracoval v protikorupčním projektu neziskovek Rekonstrukce státu. Ve své rodné zemi, v USA, studoval na Washingtonské univerzitě v Seattlu, na Boston College, doktorát získal na New School for Social Research v New Yorku. V roce 1998 se oženil se spoluzakladatelkou první katedry gender studies v ČR Věrou Sokolovou, v Česku žijí trvale od roku 2003, mají dva syny a dceru. Příští rok by se Michael Smith měl stát českým občanem.

Takže my Češi se pleteme, když sami sebe ujišťujeme, že Václava Havla zná celý svět?

Václav Havel by měl být známý v celém světě, ale někteří lidé nevědí dost o světové politice. Teď ho ovšem moji studenti znají a považují téměř za hrdinu. Na druhou stranu, kolik Čechů zná důležité osobnosti z jiných států?

Stejně mě ale zarazí, že studenti, kteří si vybrali téma střeoevropské historie, nevědí, kdo to byl Václav Havel.

Přicházejí s chutí se to dozvědět a to je důležité. Většina amerických studentů v Praze není specialisty na střeoevropskou historii, ale studuje biologii, práva, ekonomii a jiné sociální vědy. Myslím, že každý by měl porozumět zmíněným událostem, ale nemusí být na ně specialistou. Přílišná specializace je podle mě hlavním problémem v českém vzdělávání.

Probíral jste se studenty nedávné americké prezidentské volby? Volili?

Z diskuse bylo jasné, že mnozí podporovali Hillary Clintonovou, ale neptal jsem se, jestli volili, nebo ne. Účast v amerických volbách byla asi 56 procent, což je dost málo. A většina univerzitních studentů volit nešla, přestože podporovala Hillary Clintonovou. Třeba na Floridě jsou stovky tisíc univerzitních studentů. Kdyby se mladí lidé zajímali, byli aktivní, mohli volby změnit. To se týká i dalších skupin, vždyť 44 procent voličů k volbám nešlo. Tyhle volby byly velkou lekcí v demokracii.

Co vaši studenti říkali výsledku voleb?

Byli zděšení a naštvaní, že budeme mít prezidenta naplněného nenávistí, rasistu a sexistu.

Hlasoval jste pro Hilary Clintonovou?

Ano, ale ne proto, že bych ji měl tak rád. Vím, že má hodně nedostatků a chyb. Moc jsem jí nevěřil, ale myslím, že to byla jasná volba. Nikdy bych nevolil někoho, kdo sází na nenávist.

Sledoval jste průběh voleb celou noc?

Byl jsem vzhůru celou noc a sledoval je v kůpkupectví Globe. Bylo plně Američanů i Čechů.

Jaká byla nálada?

Na začátku jako na party a pak zhořkla. Největší šok byl, když Trump začal vést ve státech Střeozápadu, ve Wisconsinu, Michiganu, Pensylvánii, které bývaly spolehlivě demokratické.

Jak změna v Bílém domě změní váš život?

Tyto volby mi připomněly volby z roku 2000, kdy George Bush junior porazil Ala Gorea. Gore rovněž zvítězil v lidovém hlasování, ale prohrál sbor volitelů. To byl také souboj konzervativního politika s někým, komu záleželo na životním prostředí a občanských právech. Měl jsem tehdy pocit, že by pro mě bylo těžké žít v USA.

Přistěhoval jste se sem po těch volbách?

Vlastně jsem se v Praze oženil už v roce 1998, ale odstěhovali jsme se sem natrvalo v roce 2003. Mně záleží na tom, jaký typ země USA představují.

Souhlasím s Trumpem v tom, že bychom měli udělat Ameriku zase skvělou. Ale důležité je, co to znamená. A v mých očích jde o to, aby Amerika měla pevný vztah s nejbližšími spojenci, aby před světem reprezentovala západní hodnoty, jako jsou demokracie, tolerance a lidská práva. Toto ale nejsou Trumpovy hodnoty. A to se mě dotýká nejvíce: že už nevím, co Amerika reprezentuje.

Často zaznívá, že Trump byl zvolen naštvanou pracující bílou třídou, která se ocitla v problémech. Nezdá se ale, že by životní úroveň této skupiny v USA klesala. Není to spíš neuróza z přebytku?

Je to spíše krize vzdělání. Lidé často nevědí, jaká je ve skutečnosti jejich ekonomická situace a kdo ji může zlepšit. Američané například zapomínají, že Obama zachránil automobilový průmysl v USA. Ford byl v bankrotu, federální vláda mu pomohla a automobilový průmysl je nyní silnější než kdykoliv předtím. Poskytuje mnoho míst ve výrobě. Ale to si lidé neuvědomují. A další důležitá věc je, že Obama vedl válku proti uhlí, protože podporoval vyšší standardy ochrany životního prostředí, což spolu s nízkými cenami uhlí vedlo k uzavření mnoha dolů například v Pensylvánii. Vedle toho ale vznikla jiná místa. Jenže lidé, kteří přijdou o práci, jsou rozzlobení. Roli hrají také vyšší náklady na zdravotnictví a vzdělání.

Jak jste se vlastně vy sám dostal v 90. letech do České republiky?

Nejdříve jsem v roce 1996 přijel jako student na tříměsíční studijní pobyt, protože v té době

jsem se zajímal o přechod České republiky k demokracii. Ekonomické změny mě fascinovaly, zajímal jsem se o situaci Romů. V tom roce 1996 jsem slyšel, že v Letech byl otevřen památník, vydal jsem se tedy do jižních Čech. Jel jsem tam s českou kamarádkou z Washingtonské univerzity. Dva roky poté jsme se vzali. Dnes je Věra docentkou historie na Karlově univerzitě a vedoucí katedry genderových studií.

Vy nebo vaše žena jste nechtěli žít v USA?

Chtěl jsem v Česku dopsat svou disertační práci na téma lokálních referend a moje žena zrovna spoluzakládala katedru genderových studií, která byla první v zemi. Měli jsme i nabídky v USA, ale rozhodli jsme se žít tady.

Slyšel jsem, že máte zajímavou rodinnou historii. Vaše matka pochází z Vietnamu, kde se s ní váš otec seznámil v 60. letech. Sloužil tam jako voják?

Otec byl voják, ale ve druhé světové válce. Sloužil u námořnictva v Pacifiku, a pokud vím, účastnil se bitvy o Midway, kde byl postřelen. Obsluhoval dělo na válečné lodi. Do Vietnamu odjel v 60. letech jako civilní pracovník budovat infrastrukturu pro americkou armádu. Bydlel ve vesnici blízko Saigonu. Když se seznámili, mamince bylo 18 a jemu 48 let. Rozhodl se, že si ji odveze do USA. Z pohledu její rodiny to bylo pragmatické rozhodnutí, ale ona ho skutečně velmi milovala. Narodil jsem se v roce 1975, otec zemřel v roce 1982. Asi by dnes byl Trumpovým podporovatelem, byl z farmářské rodiny,

neměl velké vzdělání. Ve státě Washington a Oregon stavěl elektrické stožáry vyrobené z kmenů stromů.

Kdy se vaši rodiče odstěhovali do USA?

Ještě před velkou ofenzivou na konci 60. let. Provozovali pak spolu malou restauraci v centru Olympie, což je hlavní město státu Washington.

Měli tam vietnamskou kuchyni?

Ne, tradiční americkou. Burgery, hranolky...

Matka se naučila vařit po americku?

Byla tam barmankou, i když vůbec nemluvila anglicky. Měla to těžké, i proto, že ve Vietnamu pokračovala válka. Hosté byli obyčejní dělníci a měli občas nenávislné poznámky. Říkali jí do očí hodně nehezkých věcí.

Narodil jste se v roce 1975, kdy válka skončila. Jste „dítě míru“.

Zároveň jsem se naučil hodně o obraně demokracie a svobody. Ze strany mé matky jsem měl sedm strýců, většina z nich sloužila jako důstojníci v jihovietnamské armádě, takže bojovali proti Vietkongu, proti komunistům. A většina z nich zahynula. A nejstarší strýc, který přežil, je dodnes pouhým rolníkem pracujícím na poli ve velmi těžkých podmínkách.

Vzpomínáte si na nějaké útoky, jimž byla vystavena vaše matka, nebo dokonce vy sám, když jste byl malý chlapec?

Maminka byla vietnamská imigrantka, která byla nevzdělaná a mluvila velmi špatně anglicky. Kdybyste s ní mluvil, nerozuměl byste jí. Nevybavuji si žádné konkrétní poznámky vůči ní. Ale například moje nevlastní sestra, dcera z předchozího otcova manželství, se po tátově smrti pokusila mě a mé dvě sestry vzít do opatrovnictví, protože si myslela, že maminka jako imigrantka není vhodným rodičem. Podle mě za tím byl sestřin rasismus. Navíc byla svědkyní Jehovovou a chtěla, abychom se k nim i my přidali.

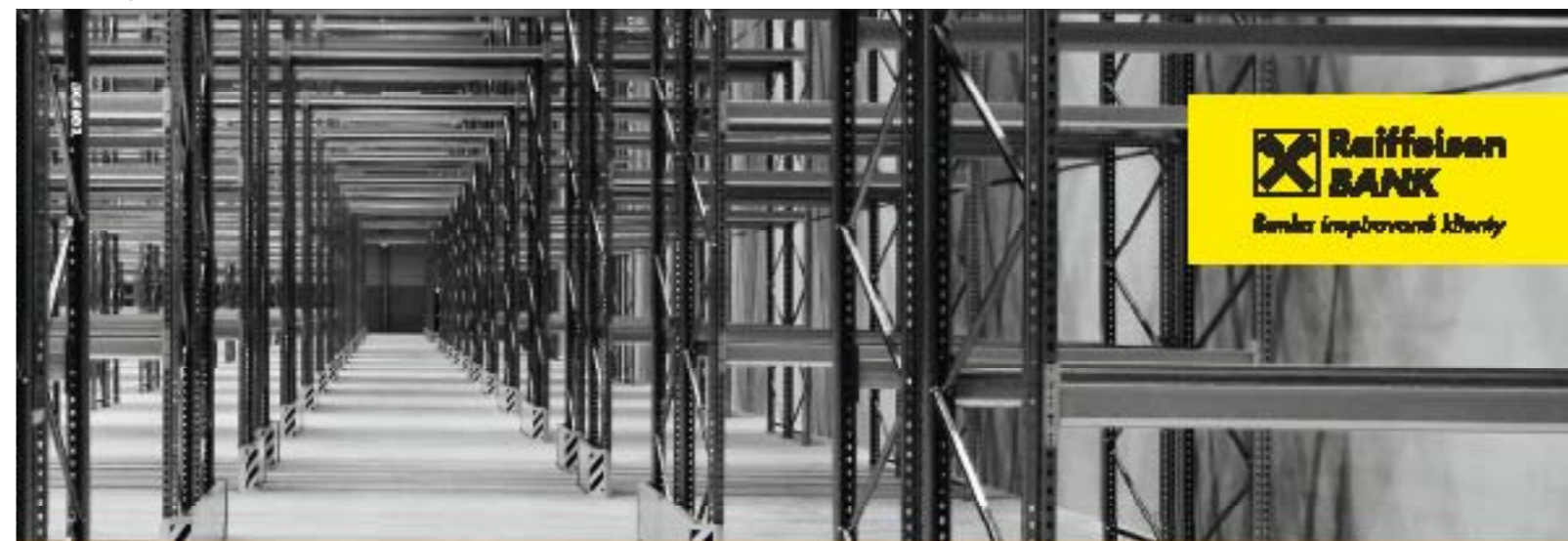
Otec k té sektě nepatřil?

To ne. Pokud jde o mě, jistou míru diskriminace jsem pocítil až v Česku. Stalo se mi, že mě v Praze na ulici mýjeli nějakí Češi a pronášeli nahlas něco jako „čing čang čeng“. A vadí mi také, když slyším, jak Češi tykají Vietnamcům. I mně v autoškolce můj instruktor tykal.

Reagoval jste na to?

Ne, protože jsem si nebyl jist, jestli to je úplně diskriminační, jestli to není tím, že další žáci byli mladší a on nás chtěl všechny oslovovat stejně. Pak jsem o tom ale mluvil s českými →

INZERCE

Raiffeisen BANK
Banka inspirovaná lidmi

S VÝHODNÝM ÚVĚREM NEZŮSTANOU VAŠE PLÁNY JEN NA PAPIŘE

Raiffeisen je silný výrobní bank nebo administrativní prostor? Přijete pořídit nové technologie nebo vybavení? Vyzkoušejte výhodný úvěr do 20 milionů Kč, který díky ručení Evropského investičního fondu má nižší sazbu než obvyklá sazba.

Více na www.rb.cz/uvverevnanajiste.

Tento úvěr profituje ze zdrojů vybraných podřízených programů EU pro investiční podporu a inovace.

Vadí mi, když slyším, jak Češi tykají Vietnamcům. I mně v autoškolě můj instruktor tykal. Vlastně jistou míru diskriminace jsem zažil až v Česku.

přáteli a ti z toho byli v šoku. Nicméně nevím, zda to jeho tykání bylo kvůli tomu, že jsem cizinec, nebo že vypadám trochu asijsky. Češi obvykle říkají: „Nejsem rasista, ale...“ A pak to z nich padá. Myslím, že tu chybí reflexe témat, jako je rasismus, tolerance a respekt – a jak snadné je vypěstovat nenávisť.

V Česku žije početná vietnamská menšina. Jak je to ve státě Washington, odkud pocházíte?

Neznám přesná čísla, ale v USA obecně je velká vietnamská komunita, a zvláště ve státě Washington. Asi deset procent lidí žijících ve Washingtonu je různého asijského původu a Vietnamci tvoří největší asijskou komunitu. Kulturní rozdíl spočívá v tom, že v USA žijí z větší části Jihovietnamci, zatímco v České republice většinou Severovietnamci. Moje rodina pochází z jihu a mám pocit, že lidé z jižního Vietnamu jsou více podnikaví. Také většina vietnamského hospodářského růstu je na jihu, ne na severu. V Hanoji sídlí politická moc, ale k ekonomickému růstu dochází na jihu kolem Saigonu. A rozdíl je také v tom, že v České republice se někteří Vietnamci podílejí na sedě ekonomice. V USA tento problém není.

Vidíte podstatný rozdíl v tom, jak se Američané a Češi k Vietnamcům chovají?

Velký rozdíl je v tom, že mnoho Američanů vidí imigranty včetně těch vietnamských z pohledu více generací. První generace imigrantů může mít problémy se integrovat, mnoho Vietnamců, včetně mé tety, která žije v USA, nemluví anglicky. Ale jejich děti už jsou výborně integrované, chodí do školy. Já jsem imigrant druhé generace, rodiče byli nevzdělaní, ale já mám doktorský titul a jedna moje sestra také. Myslím, že Češi tohle nevnímají, vidí problémy v tržnicích, ale nevidí, jak jsou vietnamské děti mimořádně šikovné, úspěšné ve škole a začínají být důležitým přínosem pro českou ekonomiku a společnost. Uvažují jako Češi, chovají se jako Češi, jsou to skuteční Češi.

Zrovna včera přinesl můj syn ze školy jeden nepříliš politicky korektní vtíp. „Jaký je rozdíl mezi Vietnamcem a Ostravákem? Vietnamec mluví česky a má práci.“ No, není to moc laskavé k lidem z Ostravy, ale je to možná důkaz, že Češi už chápou, jak jsou Vietnamci začlenění do společnosti.

Ale všichni na to nejsou ještě zvyklí, je to pro ně otázka rasy. Přitom sami Češi žijí v zemi, kde se národy po staletí míchaly. Ale neradí si to přiznávají. Jenže když se podíváte na generace zpátky, skoro každý, koho tady znám, má mezi prarodiči Němce, Maďara nebo Ukrajince. Češi sami sebe vidí prostě pouze jako Čechy, protože mají bílou pleť.

Mimochodem, jak se lidé ve Vietnamu dívali kdysi, v šedesátých letech, na Američany? Přišli nepozváni a pak si odvedli do USA vietnamské ženy...

Ve Vietnamu bylo dost „válečných“ dětí, protože někteří Američané se chovali skutečně hrozně, znásilňovali. Ty děti se narodily bez otců a jako napůl vietnamské, napůl americké – stejně jako jsem já – zažily hodně ústrků, zvláště po válce. Ale to už je minulost, to se dnes neděje. Je velice důležité, že dnes existují velmi těsné ekonomické vazby mezi Vietnamci v Americe a jejich příbuznými ve Vietnamu. V Americe Vietnamci včetně mé rodiny spoří peníze, aby je mohli poslat příbuzným do Vietnamu. Kupujeme jim domy, investujeme, pomůžeme, aby moje sestřenice mohly jít na univerzitu a měly šanci získat dobrou práci. Hodně rodin to dělá a díky tomu také jižní Vietnam značně prosperuje. A vietnamská vláda tyto investice ve skutečnosti vítá, protože je potřebuje. To vede k bližším vztahům mezi USA a Vietnamem. Je úžasné, že po 40 letech se Vietnam a USA staly téměř přáteli a spojenci. Obě země vidí vzestup Číny jako velkou hrozbu, a to přesto, že vietnamská vláda je sama stále komunistická.

Mají běžní obyvatelé Vietnamu opravdu Američany rádi? Na jihu je mohou vnímat jinak, protože tam přišla americká armáda bojovat proti komunistům, ale stejně... Podobně to bylo třeba v Iráku, jenže postoj obyčejných lidí není zrovna přátelský k zemi, která jim přišla pomoci od diktátora.

Od války se hodně změnilo. Nedávno prezident Obama Vietnam navštívil a vítaly ho obrovské davы. Ve Vietnamu stále existuje cenzura, ale oficiální vietnamské noviny psaly o obamomanii a referovaly o každém jeho kroku: jak šel do bistra, jak vyzkoušel různé druhy vietnamských polévek, jak mluvil na univerzitě se studenty, jichž přišlo ohromné množství. To ukazuje, že lidé i vláda berou vztahy s USA velmi pozitivně. Není ale jasné, co se stane za Trumpova prezidentství. Snad se to nezmění.

Zmínil jste, že ve Vietnamu měly děti ze smíšených manželství velké problémy. Vy sám jste tam zažil něco nepříjemného? Ne, ve Vietnamu působím vždy jako turista, Američan. Když něco kupuji, dávají mi také vyšší ceny než bratrance. Za kilo manga on zaplatí čtvrtinu toho, co musím zaplatit já.

Máte dnes nějaké kontakty s Vietnamci v Česku?

Ani ne, nemám je moc ani se zdejšími Američany, soustřeďuji se na svou rodinu a práci.

Jdete někdy s manželkou v Praze do vietnamské restaurace?

Vaším vietnamským jídla doma. Myslím, že mnohem lepší, než na jaká se dá tady natrefit v restauracích. Obecně totiž platí, že vietnamské restaurace v Česku nemají dostatek zeleniny a jejich vývary jsou většinou umělé. Když si dáte polévku pho ve Vietnamu,

dostanete k tomu velkou mísu bazalky, limetek a další zeleniny, je to téměř jako salát. Tady ale obvykle nedostanete nic nebo téměř nic. Když vařím svou pho, dělám vývar z morkové kosti a polévka je plná zeleniny a bylin. Je to nejoblíbenější jídlo našich dětí.

Kde nacházíte suroviny?

Bazalku pěstuju na zahrádce, ale chodím i na vietnamské tržiště do Holešovic.

Jak se podle vás americká komunita v Česku změnila za těch 13 let, co tady žijete?

INZERCE

Plyn levnější v rámci neregulované složky jeho ceny až o 30 %*

s našim novým tarifem Rodina+. K tomu navíc asistenční služby AXA ASSISTANCE zdarma.**

800 134 134 | callcentrum@ppas.cz

www.ppas.cz

*Kalkulovaná cenová úspora z neregulované složky ceny plynu dle pásma spotřeby v porovnání oproti ceně 1/2016/ZP/MODOM. **Pojištění asistenčních služeb v domácnosti* Pojištění program Základ PP-D-PP-ZÁKLAD ze dne 1.7.2014 poskytováno za podmínek uvedených na www.ppas.cz.

**PRAŽSKÁ
PLYNÁRENSKÁ**

Spojení energií i služeb